

Ledare

Politisk redaktör Katarina Larsson, 033-700 0722
Ledarskribent Johan Söderström 033-700 0724
E-post ledarsidan@bt.se

Läs alla ledare
på webben

MOT MUTOR och svågerpolitik hjälper varken demokrati eller marknadslösningar

Korruption en fråga om tillit

BT En snabb blick på Transparency Internationals karta över korruptionens utbredning i världen visar hur udda de nordiska länderna är. Vi borde med våra omfattande offentliga sektorer vara djupt anfrätta av mutor och bestickning. Ur ett globalt och historiskt perspektiv hade detta varit det normala.

Detta är bara en av de ögonöppnare som presenteras av statsvetarprofessorn Bo Rothstein under en föreläsning om korruption och välfärd på Högskolan i Borås. Rothstein är en drivande kraft bakom Quality of Governance-institutet vid Göteborgs universitet. Institutet besitter ett närmast unikt omfångsrikt material. Enkätfrågor från 973 experter i 126 länder visar, något förvånande, på en universell förståelse för att korruptionen är ett problem.

Ungefär 80 procent av jordens befolkning bor i mer eller mindre korrupta samhällen och

överallt finns det en medvetenhet om att detta försvagar välfärdsstaten.

Trots denna insikt är det dock närmast omöjligt att få vårdpersonal, polis och byråkrater att sluta ta emot mutor enligt logiken att det bara lönar sig att vara hederlig om nästan alla andra är det. Att fortsätta upprätthålla mutsamhället är rationellt så länge det saknas social tillit mellan gemene man.

Muthärvan i Göteborg är ett tecken så gott som något på att inte heller Sverige är förskonat från korruption. Men förtroendet och tilliten för varandra är ovanligt stora i Sverige, liksom respekten för att vi bör betala skatt.

Det måste alltså till omfattande värderings-skiften, att en stor del av befolkningen bestämmer sig för att inte ta emot eller ge mutor, för att vända den globala trenden.

Den västerländskt färgade föreställningen att demokratisering även leder till en sundare välfärdssektor får inget stöd i statistiken.

Dagens Grekland är ett närliggande exempel. Diktatur på 1970-talet, mer korrumperat än någonsin idag. Inte heller marknadslösningar har medfört minskad korruption. Något märkligt är det att inte heller höjda löner till statsanställda har visat sig ha effekt.

Problemet finns i större eller mindre utsträckning hos alla Sveriges biståndsländer. Biståndspolitikerna har dock under minister Gunilla Carlssons ledning blivit något mindre naiv, mer ifrågasättande och utvärderande. Det är bra.

Meritokrati, en fri och allmän utbildning och hög grad av jämställdhet är tre utmärkande drag för de nordiska länderna.

Det är också tre ledstjärnor för att få fram relativt opartiska tjänstemän som lyder lagens bokstav. Här någonstans ligger den svåruppnådda lösningen på korruptionens problem.

Svensk biståndspolitik kan ha mycket att lära av korruptionsforskningen i Göteborg.

» Dagens citat

Herregud! Vi håller på att lägga allt i samhällets händer, så att det inte ens krävs av oss som människor att vi bryr oss om vår familj!

Gunvor Engström, ny ordförande i Friskolornas riksförbund.

» Excellensen

Ge de ideella vårdgivarna större utrymme

Idebatten om skandalerna inom privat äldreomsorg saknas en viktig pusselbit: privata organisationer som drivs utan vinstintresse. Det kan vara idéburna organisationer som Ersta sjukhus i Stockholm, skolor som drivs i stiftelseform eller daghem som drivs som personal- eller föräldrakooperativ. I länder med stor andel privat sjukvård är detta ofta en viktig ägandeform. I Tyskland organiseras till exempel en stor del av sjukvården av privata, icke-vinstdrivande institutioner såsom Röda korset.

Privat, idéburet och icke vinstdrivande är i själva verket en idealisk organisationsform för komplexa välfärdstjänster som skola, vård och omsorg. Det är verksamheter som kräver stort engagemang av utförarna. De är svåra att jämföra kvalitetsmässigt och måste därför skötas av aktörer som det går att lita på. De medför ofta ansvar för människor som är för unga,

gamla, sjuka eller allmänt utsatta för att kunna agera som kräsna konsument på en marknad.

En ideell organisationsform är givetvis ingen garanti för hög kvalitet och äkta omsorg om svaga och utsatta. Men förutsättningarna och erfarenheterna från Sverige och andra länder är goda.

Därmed inte sagt att vinstdrivande företag och offentligt ägda institutioner inte skulle behövas. De bör kanske till och med stå för större delen av utbudet.

I Tyskland har den ideellt drivna sjukvården exempelvis tappat mark på grund av den medicinska utvecklingen. Ofta krävs stora kapitalinvesteringar som icke vinstdrivande vårdgivare har svårt att mäktas med. Men en sak är säker – de ideella organisationerna skulle med fördel kunna stå för en betydligt större del av välfärdssektorn än de gör i Sverige idag.

Värför finns det då inte fler ideella utförare av vård och omsorg i Sverige? Bland annat därför att

den offentliga vården är så dominerande och därför att de senaste årtiondenas marknadslösningar har införts utan tillräcklig tanke på icke-vinstdrivande alternativ. Lagar, regler och ersättningssystem måste utformas så att mindre, ideella organisationer får en verklig möjlighet att hävda sig.

När hela sjukhus, vårdcentraler och vårdhem läggs ut på entreprenad till den som kräver minst betalt gynnar det bara stora, vinstsugna aktörer som är duktiga på att pressa kostnaderna.

Då är det bättre om kommunen eller landstinget anger ett rimligt pris och ger uppdraget till den som erbjuder mest tjänster till högst kvalitet. Det främjar även seriösa vinstdrivande vårdföretag. Dessutom behövs lokala vårdvalssystem som utformas så att mindre vårdgivare har en reell chans att bli kända och valda av användarna.

Landsting och kommuner har mycket att vinna på att skapa öppningar för icke-vinstdrivande or-

ganisationer när de utformar sina upphandlingar och vårdvalssystem. Även staten kan göra mer.

När nu reglerna för privat vård och omsorg ska ses över till följd av den senaste tidens skandaler måste det ideella företagandets utveckling säkras. De icke vinstsyftande vård- och omsorgsgivarna har genom sin intresseorganisation Famna efterlyst en ny lag för ekonomiska föreningar.

De har också krävt att regeringen avsätter offentliga medel för kapitalförsörjning till idéburet företagande och främjar forskning på området. Det är svårt att tänka sig ett bättre tillfälle att tillmötesgå dessa blygsamma krav.

GÄSTKRÖNIKAN

CHARLOTTA LEVAY

fil dr företagsekonomi
charlotta.levay@fek.lu.se